

Секція 3

Розвиток фізичної культури і спорту у період нової історії

УКРАЇНСЬКІ ГІМНАСТКИ ХХ СТ. – ЗІРКИ СВІТОВОЇ ВЕЛИЧИНИ

Надія Ковальчук

Доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки, Kovalhuk1175@gmail.com

Вступ. Сучасна спортивна гімнастика є тим видом спорту, який поєднує в собі надзвичайну складність елементів, їх чистоту виконання, красу та витонченість, що створює у глядачів хибне відчуття – це зробити дуже легко. За зовнішньою легкістю виконання вправ гімнастичного багатоборства стоять роки надзвичайно важкої праці та безліч повторень кожного елементу. Українські гімнастки вписали яскраву сторінку в історію виступів радянських спортсменів. Їх надзвичайна майстерність вражала глядачів Гельсінкі і Мельбурна, Рима і Токіо, але на честь перемоги наших гімнасток звучав гімн СРСР з 1991 по 1996 рр. *Тетяна Гуцу* та *Лілія Підкопаєва* на олімпійських, світових та європейських гімнастичних помостах завойовували медалі найвищих гатунків. А на Олімпійських іграх 2024 року в Парижі 16-річна спортсменка з Івано-Франківська *Анна Лащевська* стала єдиною представницею України у жіночій спортивній гімнастиці. Вона взяла участь у кваліфікаційних змаганнях з індивідуального багатоборства, виступивши у першому субдивізіоні. За підсумками всіх чотирьох приладів українська гімнастка набрала 50,298 балів, що дозволило їй посісти 49-те місце. На жаль, цього виявилось недостатньо для виходу у фінал. В наш час здобувачі вищої фізкультурної освіти мало знайомі зі спортивними подвигами наших співвітчизників, тому **мета нашого дослідження** полягає у розширенні бази даних про видатних українських гімнасток минулого століття.

Методи дослідження. Аналіз та узагальнення науково-методичної, спеціальної літератури, довідників, інтернет-ресурсів, фото- та відеоматеріалів.

Результати дослідження. З 24 серпня по 4 вересня 1932 року ленінградський стадіон імені комуністичного спортивного інтернаціоналу приймав гімнастів – учасників II чемпіонату СРСР, в якому вперше на поміст піднялися жінки. Програма для чоловіків та жінок була однаковою. В неї входили змагання з обов'язкової та довільної програми вільних вправ, опорних стрибках, на низьких паралельних брусах, на кільцях, що гойдаються, а також прикладні вправи – біг на 100 метрів, метання гранати, крос з подоланням водної перешкоди на колоді і стрільба з малокаліберної гвинтівки. Знаменно, що переможницею чемпіонату, в якому участь жінки взяли вперше, стала двадцятилітня харків'янка *Тетяна Воциніна* [3]. Про популярність у нашій країні гімнастики свідчить той факт, що у 1933 році, коли в Україні тривала страшна голоднеча, у Харкові відбулися III Всесоюзні змагання зі спортивної гімнастики. Команда УРСР перемогла у багатоборстві, обійшовши Москву, Ленінград та РРФСР. З кожним наступним роком українські гімнастки ставали сильнішими. На VI Особисто-командному чемпіонаті СРСР зі спортивної гімнастики переможницею у багатоборстві стала киянка *Євдокія Бокова*. Триумфальним був виступ *Таїсії Демиденко* на чемпіонаті СРСР 1940 року. Вона стала абсолютною чемпіонкою та перемогла на брусах, коні, кільцях та перекладині.

Першому виступу на Іграх XV Олімпіади у Гельсінкі (1952) передувала велика підготовча робота по перелаштуванню радянської гімнастики у міжнародну. На відміну від закордонної, жіноча гімнастика СРСР містила вправи чоловічого шестиборства (вправи на колоді замість коня були введені лише у 1947 році). Попри це командне перше місце на цій Олімпіаді виграли гімнасти СРСР. У склад жіночої команди входили: *Марія Гороховська* (1 місце у багатоборстві), *Ніна Бочарова* (2 місце у багатоборстві). Всі сучасні довідники інформують, що *М. Гороховська* на Олімпіаді у Гельсінкі у збірній СРСР була представницею з України (Харків). В одному з інтерв'ю *Ніна Бочарова*

дивується цьому факту, адже за її твердженням *Марія Гороховська*, в Гельсінкі виступала від команди лєнінграду [2]. Отже, справедливо, що саме *Бочарова* стала першою українською олімпійською чемпіонкою. *Ніна Бочарова* є автором вправи, яку ніхто у світі не виконував – поперечний шпагат на верхній жердині брусів. Отже *Ніна Бочарова*: дворазова олімпійська чемпіонка XV Літніх Ігор в Гельсінкі 1952 г. – у вправах на колоді та у командній першості; володарка срібних олімпійських медалей в багатоборстві і в командній вправі з предметом. Чемпіонка світу 1954 року в командній першості та в командних вправах з обручем. Абсолютна чемпіонка СРСР 1949 і 1951 років, чотириразова чемпіонка СРСР в окремих видах багатоборства (1949, 1951 рр. – на колоді, 1950-51 рр. – на брусах). З 1952 по 1965 рр. жіноча команда гімнасток України на Чемпіонатах СРСР виграла лише призові місця або ставала переможницею.

На Іграх XVII Олімпіади у Римі терми Каракалли, які за допомогою щитів із гофрованого металу і дерев'яних підмостків були модернізовані для змагань гімнастів, не змогли вмістити й половини бажаних глядачів. Такий інтерес у жителів та гостей італійської столиці викликали блискучі виступи радянських гімнасток *Латиніної* та *Астахової* [1]. Західні ЗМІ *Поліну Астахову* називали «російською берізкою», *Л. Латиніну* – «російською піснею». Радянський союз узагальнювався з росією і, відповідно, спортсменів будь-яких інших національностей вважали росіянами. Загальна кількість медалей, виграних гімнастками: *Лариса Латиніна* – 18 = 6 (1956 р.) + 6 (1960 р.) + 6 (1964 р.); *Поліна Астахова* – 10 = 1 (1956 р.) + 4 (1960 р.) + 4 (1964 р.). Загальна кількість золотих медалей, виграних *Л. Латиніною* – 9 = 4 (1956 р.) + 3 (1960 р.) + 2 (1964р.); *П. Астаховою* – 5 = 1 (1956 р.) + 2 (1960 р.) + 2 (1964 р.) [4]. За кількістю завойованих медалей, в тому числі золотих, *Лариса Семенівна Латиніна* занесена до Книги рекордів Гіннеса. Цей рекорд тримався 48 років, його оновив у 2012 році американський плавець Майкл Фелпс. У дні святкування свого 70-річчя *Лариса Латиніна* отримала незвичайний подарунок з рук космонавта Германа Титова – сертифікат, згідно з яким одна із зірок у сузір'ї Козерога носить її ім'я. Ще одна українська гімнастка, яка принесла славу СРСР – *Маргарита Ніколаєва*. У 1958 році *Ніколаєву* запросили на спортивні збори в москву, де вона вразила тренерів опорним стрибком «лет», який на той момент не виконували жінки, та зіскок фляком з колоди. В 1960 році (XVII Олімпійські ігри) вона стала дворазовою олімпійською чемпіонкою зі спортивної гімнастики в команді та опорному стрибку, дивуючи глядачів своїми складними програмами. У вправах на колоді гімнастка виконала унікальний, на той час елемент – стійку на одній руці. Її композиція отримала у фіналі найвищу оцінку. А значно пізніше такі складні елементи, як у програмі *Ніколаєвої*, світові лідери почали виконувати лише на початку 70-х років. В 1961 році разом з командою *Маргарита Ніколаєва* відправилась в турне по Америці та Кубі. Всі перемоги українських гімнасток приносили славу Радянському союзу. І лише на Олімпійських іграх в Барселоні-1992 завдяки гімнастці Тетяні Гуцу, на рахунку якої було золото в команді і абсолютній першості, срібло на брусах і бронза у вільних вправах, звучав гімн України та піднімався синьо-жовтий прапор.

Висновки. Список українських спортсменок, які сприяли розвитку гімнастики не лише на Україні, а й у світі не обмежується лише чемпіонами Олімпіад. Завдяки їм гімнастика стала надзвичайно популярним видом спорту в Україні, адже всі дівчатка та дівчата хотіли бути такими ж, як *Лариса Латиніна* та *Поліна Астахова*. Спад інтересу до занять гімнастикою в наш час та відсутність високих результатів у цьому виді спорту пов'язаний з низкою об'єктивних причин серед яких: окупація східних частин нашої країни, у яких широко культивувалась спортивна гімнастика, недостатнє матеріальне забезпечення даного виду спорту та його складність, розповсюдження нових видів спорту, які не пов'язані зі значним ризиком травматизму тощо.

Джерела та література

1. Сон О. М. Борис Шахлін. Київ: Здоров'я, 1982. С. 5.
2. Олімпійська чемпіонка Ніна Бочарова. URL: https://rus.lb.ua/sport/2012/02/29/139055_nina_bocharova_vo_vremya_voyni_i_srazu.html
3. Спортивна гімнастика в Україні. Історія розвитку і досягнень з 1853 по 2016 рр.: бібліографічно-історичний альбом з енциклопедичним нахилом у 2 т. / О. Г. Бабенко, Б.В. Макц, Н. А. Бочарова та ін. Київ: ДІА, 2020. Т. 1. 572 с.
4. Шелуха Ю. Олімпійці України. Київ: Здоров'я, 1979. С. 42–51.